

مجموعه آموزشی سگو

منابع تاریخی ایران در دوران اسلامی

منابع غیرنوشتاری

- محوطه‌ها و بناهای تاریخی
- ابزار و وسایل دست‌ساخته انسان
- آثار شفاهی

منابع نوشتاری

تاریخ نگاری عمومی

- آغاز: قرن سوم
- پایان: اواخر قاجار
- موضوع: از جهان آفرینش تا زندگی پیامبران
- تاریخ اساطیری از کیومرث تا پایان دوره ساسانیان
- مثل کتاب تاریخ طبری

تاریخ‌های محلی

- بیان زندگی مفاخر و مشاهیر محلی
- تاریخ سیستان از نویسندگی ناشناخته

تاریخ‌های سلسله‌ای

- فرمانروایان، ادیبان را مأمور به تدوین رویدادهای سلسله می‌کردند
- با تاریخ نگاری محلی ترکیب شد
- تاریخ بیهقی

نگ نگاری

- مرسوم شدن: از زمان تیموریان
- موضوع: تألیف زندگی متمرکز فرمانروایان
- عجایب المقدور فی نواب التیمور

تاریخ‌های منظوم

- رواج: از زمان مغولان
- بیان تاریخ و حماسه به زبان شعر
- مثل شاهنامه فردوسی

اندرزنام $\rightarrow$ به موضوعات اخلاقی اشاره می‌کند

سیاست‌نام $\rightarrow$ به امور و اخلاق کسرواری و روابط میان حاکم و مردم

سنجش اعتبار و نقد راوی

- ◀ تعیین فاصله زمانی و مکانی بین راوی و خبر
- ◀ ارزش خبری که راوی شاهد آن رویداد بوده بالاتر از سایر خبرهای تاریخی است
- ◀ مانند مسعودی که برای بررسی اصالت خبر به مسافرت رفت

سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارش‌ها و منابع تاریخی

- ◀ مطابقت با عقل: مانند یعقوبی / مقدسی
- ◀ ابن مسکویه / بیهقی / ابن اسفندیار
- ◀ مقایسه و تطبیق با سایر منابع و شواهد
- ◀ مطابقت با نتایج تحقیقات باستان‌شناسی
- ◀ سنجش گزارش، براساس زمان و مکان
- ◀ اعتبارسنجی با دستاوردهای علوم تجربی
- ◀ اعتبارسنجی با دستاوردهای علوم انسانی

روایی تمامی روایت‌های تاریخی درباره یک رویداد، بدون هیچ دخل و تصرف و نقد و قضاوت؛ صرفاً ثبت و ضبط و نگارش می‌شود مثل طبری

ترکیبی

◀ طالعه همه روایت‌ها و مطابقت با عقل و پس از آن فقط ارائه

◀ یک گزارش تاریخی درباره رویداد

◀ مورخ ناچار به گزینش و انتخاب است

◀ بلاذری مؤلف فتوح البلوان

◀ دنیوری مؤلف اخبار الطوال

تحلیلی

◀ بررسی موشکافانه تمام اخبار و روایات

◀ بررسی علل، آثار و پیامدها

◀ ابوعلی مسکویه نویسنده تجارب الامم

◀ مسعودی نویسنده مروج الذهب

◀ ابوالفضل بیهقی نویسنده تاریخ بیهقی

نکته

در تاریخ نگاری تحلیلی، مؤلف دست به تجزیه و تحلیل و قضاوت اخبار و روایات تاریخی می شود و در دیگر تاریخ نگاری ها، مؤلف فقط ثبت و ضبط و نگارش می کند.

شیوه تاریخ نگاری محمد بن جریر طبری: درستی و نادرستی مطالب را به خواننده واگذار می کرد.

نکته

مورخان در دوران اسلامی، گزارش و نوشته های خود را با ۲ روش سال شماری و موضوعی تنظیم و ارائه می کردند.

مثال: تاریخ نگاری با روش سال شماری: تاریخ طبری

مثال: تاریخ نگاری با روش موضوعی: مروج الذهب و معادن الجواهر از مسعودی

نسب نامه اعراب ساکن عربستان

- ◀ قحطانی (جنوبی) ← یمنی ها از نوادگان سام پسر حضرت نوح
- ◀ عدنانی (شمالی) ← از نوادگان اسماعیل (ع)

مجموعه

پیامبر از اعراب عدنانی می باشد و جد بیستم حضرت اسماعیل است.

نظام زندگی اعراب: چادرنشینی و نظام قبیله ای

تعریف قبیله

- ① واحد سیاسی و اجتماعی مستقل
- ② افرادی که نیای مشترک دارند
- ③ با یکدیگر پیوند خونی دارند

ارزش های حاکم بر نظام قبیله ای

- ① افتخار به حسب و نسب
- ② احترام به روابط خونی و خویشاوندی
- ③ اطاعت بی چون و چرا از رئیس قبیله

نکته

وابستگی شدید اعراب به قبیله ای خود باعث به وجود آمدن **عصبیت قبیله ای** شد

عصبیت ← عامل اصلی جنگ و خونریزی‌های پی در پی در میان قبایل عربستان

شجاع از نظر اعراب

- در منازعات فردی و قبیله‌ای با جسارت تمام بجنگد
- بی‌رحم باشد

جایگاه زن در نظام اجتماعی اعراب قبل از اسلام: مقام و منزلت بسیار پایین

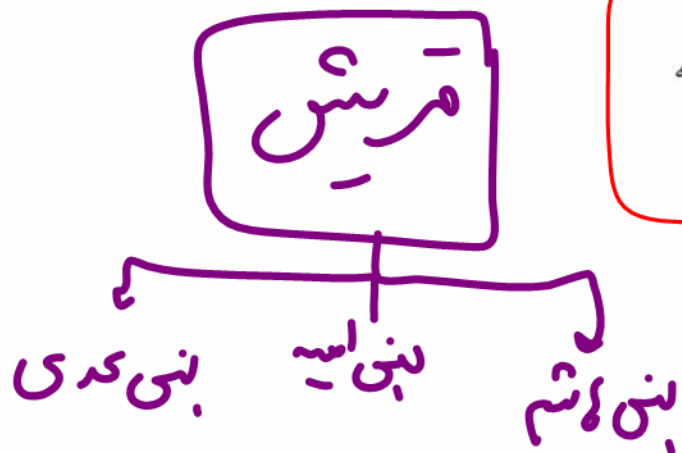
دلایل ارزش فرزندان پسر در نظر اعراب جاهلی

- قوت بازو و نیروی جنگاوری
- جنگ و راهزنی و به دست آوردن غنیمت
- عزت و شرافت قبیله

قدرت قریش در مکه نیز به معنای **حکومت نبود** زیرا **از تشکیلات سیاسی، اداری و نظامی برخوردار نبود**

دلیل اهمیت قبیله قریش

- در اختیار داشتن اداره کعبه
- برقراری رابطه تجاری

معنای صفت جاهلی

- ◀ مترادف نادانی نیست
- ◀ به معنای فرهنگ خشن و کینه‌جوی
- ◀ خلق و خوی تند
- ◀ تعصب قبیله‌ای و پیروی کورکورانه از رئیس قبیله
- بتهای مشهور مردم عرب ← لات / منات / عزی / هیل
- تاریخ بعثت پیامبر ← ۲۷ رجب یا رمضان سالی که پیامبر به ۴۰ سالگی رسید با نزول آیات سوره علق بعثت او آغاز شد.

پیامبر دعوت خود را ابتدا از خانواده خود شروع کرد

اولین کسانی که مسلمان شدند

- داخل خانواده {
- ◀ حضرت خدیجه (س)
 - ◀ حضرت علی (ع)
 - ◀ زیدبن حارثه فرزند خوانده پیامبر
 - ◀ ابوبکر بن ابی قحافه (بیرون از خانواده)

همه مسلمانان و غیرمسلمانان بنی‌نصر
از محمد (ص) حمایت خواهند کرد

- ◀ ابتدا نپذیرفتن و دشمنی شدیدی نکردند
- ◀ با گرایش **جوانان** و **مستضعفان** به مقابله با پیامبر پرداختند
- ◀ **ابوطالب** را برای مقابله با پیامبر در تنگنا قرار دادند
- ◀ معاهده‌ای با بنی‌هاشم امضا کردند
- ◀ **قبیله بنی‌هاشم** به **شعب ابی‌طالب** تبعید شد

- ◀ احساسات دینی دلیل اصلی این مخالفت نبود
- ◀ به خطر افتادن موقعیت تجاری مشرکان در صورت پیروزی اسلام
- ◀ رقابت و حسادت قبیله‌ای

در نتیجه این اقدام مشرکان که قصد داشتند ابوطالب را در تنگنا قرار دهند؛ ابوطالب به آن‌ها اعلام کرد که **تمام قبیله بنی‌هاشم اعم از مسلمان و غیرمسلمان** از پیامبر حمایت خواهند کرد.

تنها مخالف بنی‌هاشم با پیامبر ← **ابولهب عموی پیامبر**

یهود ← به سبب آزار امپراتوری روم از فلسطین به یثرب هجرت کرد

عرب

اوس

خزرج

از یمن به یثرب هجرت کرده بودند

اختلاف

پیشنهاد مردم یثرب برای پایان یافتن درگیری‌ها پیش از هجرت پیامبر ← ریاست عبدالله بن ابی که عملی هم نشد

شرایط اقتصادی یثرب

اکثر مردم به کشاورزی مشغول بودند

رفاه اقتصادی نداشتند

روابط تجاری با دیگر مناطق نداشتند

اتفاقات مهم از سال ۱۱ تا ۱۳ بعثت

سال ۱۱ ← ۶ نفر از یثربیان در سفر حج مسلمان شدند

سال ۱۲ ← ۱۲ مرد یثربی در سفر حج مسلمان شدند (عقبه اول)

سال ۱۳

۷۳ مرد

از اهالی یثرب مسلمان شدند (عقبه دوم)

۲ زن

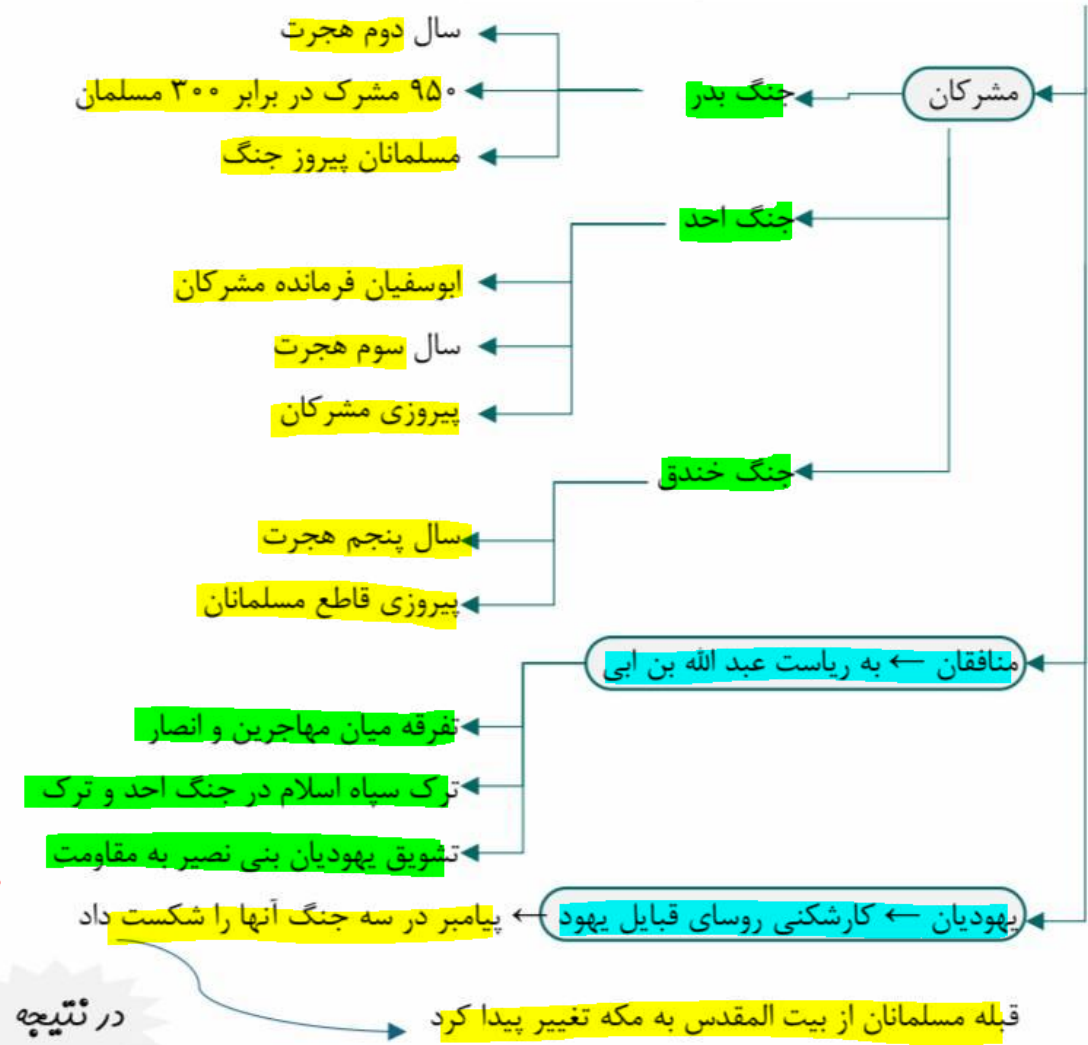
نتیجه پیمان عقبه دوم ← ایجاد پایگاه امن و مطمئن برای مسلمانان در یثرب

بعثت: پیامبر به مدینه هجرت نکرده

هجرت: از هجرت پیامبر به مدینه

در مدینه

در مدینه

اقدامات منافقان علیه بنی‌های پیامبر

۶ هجرت

۶ صلح حدیبیه

★ قرآن صلح حدیبیه را فتح و پیروزی آشکار معرفی می‌کند
★ پیامبر بعد از صلح حدیبیه، امپراتوری‌ها و قبایل بزرگی را طی نامه‌هایی به اسلام دعوت کرد

اتفاقات مهم بعد از صلح حدیبیه

❖ خانه خدا و کعبه به عنوان حریم امن الهی معرفی شد

❖ مشرکان حق ورود به حریم کعبه را نداشتند

نکته

★ مسجدالنبی محل اداره امور حکومت توسط پیامبر بود

★ مسلمانان به خاطر حضور در جنگ حقوق نمی گرفتند ولی از غنائم جنگی سهم داشتند

★ هزینه تأمین جنگ افزارهای نظامی به عهده جنگاوران بود

شرط آزادی ایران مشرک: با سواد کردن ۱۰ نفر از مسلمانان

نکته

چهار پنجم غنائم جنگ میان جنگاوران تقسیم می شد

جزیه

❖ مالیات سرانه

❖ از مردان بالغ اهل کتاب

❖ به شرط توانایی پرداخت آن

نکته

قرآن از سجایای اخلاقی پیامبر، به عنوان «خلق عظیم» و «اسوه» برای دیگران یاد کرده است.

سوال

مهم‌ترین مسائل جامعه اسلامی در عصر خلفای راشدین

- ◀ جانشین پیامبر
- ◀ اداره حکومت
- ◀ تثبیت اسلام در شبه جزیره عربستان
- ◀ فتوحات مسلمانان در خارج از شبه جزیره عربستان

ماجرای سقیفه بنی ساعده

- ◀ موضوع: انتخاب جانشین پیامبر
- ◀ مکان: سقیفه بین ساعده
- ◀ نمایندگان مهاجران: ابوبکر/عمر بن خطاب/ابوعبیده جراح
- ◀ نتیجه: به خلافت رسیدن ابوبکر

چالش‌های خلیفه اول در زمان خلافت

- ◀ گروه نخست: مرتدان
- ◀ گروه دوم: پیامبران دروغین
- ◀ گروه سوم: مخالفان حکومت (علویان)

شکست
شکست
سرکوب

اقدامات ابوبکر علیه مخالفان

- ◀ گروه نخست → شکست داد
- ◀ گروه دوم → شکست داد
- ◀ گروه سوم → سرکوب کرد

◀ حکم بن ابی العاص که پیامبر به طائف تبعید کرده بود را به مدینه باز گرداند

◀ اکثر اداره امور خلافت به افراد خاندان بنی امیه سپرد

◀ منتقدان خود را با مشورت مروان بن حکم تبعید کرد

نکته

★ ابوذر عقراری و عمار یاسر که به رفتار منصوبان خلیفه سوم معترض بودند، توسط عثمان و با مشورت مروان بن حکم تبعید شدند
 ★ معترضان به خلافت عثمان، از کوفه، بصره و مصر برای رساندن صدای اعتراض خود به مدینه آمدند اما با میانجیگری علی(ع) عثمان قبول کرد روش خود را تغییر دهد.
 ★ اطرافیان عثمان مانع تغییر روش وی شدند و سرانجام معترضان او را به قتل رساندند

نکته

★ حضرت علی(ع) برای دفع سرکشی‌های بنی امیه، مرکز خلافت را از مدینه به کوفه منتقل کرد و در سه جنگ تحمیلی جمل، صفین، نهروان به مقابله با دشمنان پرداخت

شرایط به خلافت رسیدن خلفای نخستین

◀ ابوبکر ← شورای سقیفه

◀ عمر ← وصیت‌نامه ابوبکر

◀ عثمان ← شورای شش نفره

◀ حضرت علی ← اصرار مردم

دلیل بیعت نکردن سران قریش و ائراف بنی‌امیه با حضرت علی: عملکرد حضرت علی بر دو شرط بود:

کتاب خدا

سنت پیامبر

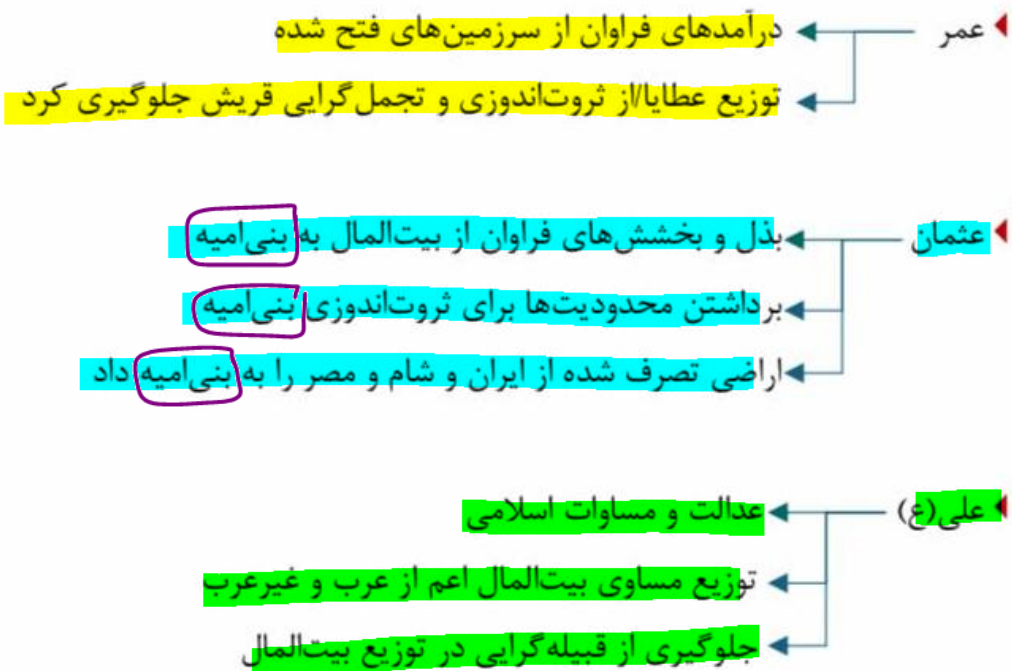
اصلی‌ترین مخالف خلافت حضرت علی(ع) ← معاویه پسر ابوسفیان

بهانه مخالفت معاویه با حضرت علی(ع) ← خون‌خواهی عثمان

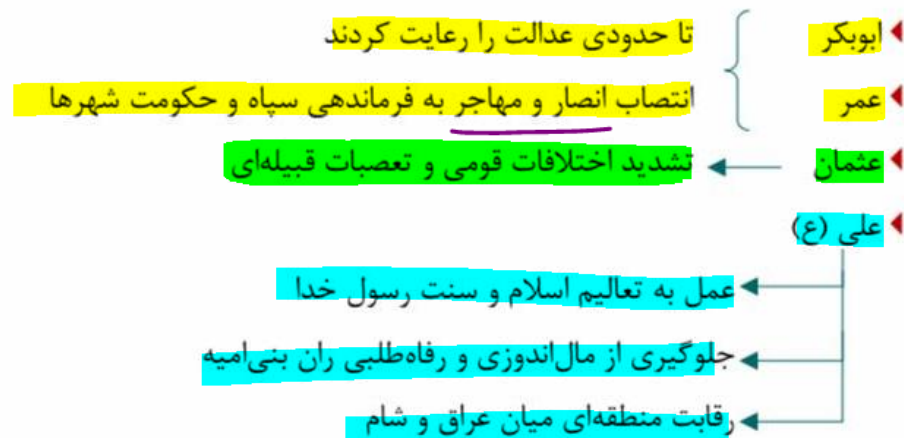
دلیل پیمان شکستن طلحه و زبیر با حضرت علی(ع)

← زیرا امام علی با تقاضای آنها مبنی به دست گرفتن حکومت برخی شهر و مناطق مخالفت کردند.

مقایسه اوضاع اقتصادی خلفای نخستین

مقایسه اوضاع اجتماعی خلفای نخستین

دلیل سست شدن حاکمیت اپراتوری روم بر منطقه شام

- ◀ اختلافات مذهبی
- ◀ تفاوت‌های قومی و فرهنگی میان مردم شام با حکومت روم

نکته

حمله اعراب به شام، در زمان ابوبکر آغاز و در زمان عمر بیشتر شهرها و مناطق شام بدون جنگ و اغلب با پیمان صلح فتح شدند.

حقوق مردم شام در ازای تسلیم شدن و پرداخت جزیه

- ◀ حفظ جان و مال
- ◀ آزادی دین و عقیده مردم آن شهر

نکته

ساکنان مسیحی بیت‌المقدس (ایلیا) شرط قرارداد صلح و تسلیم شدن را حضور شخص خلیفه در این شهر اعلام کردند به همین منظور خلیفه دوم شخصاً به بیت‌المقدس رفت

نکته

ساکنان مسیحی بیت‌المقدس (ایلیا) شرط قرارداد صلح و تسلیم شدن را حضور شخص خلیفه در این شهر اعلام کردند به همین منظور خلیفه دوم شخصاً به بیت‌المقدس رفت

فتح شام

ویژگی‌های سرزمین شام

- ◀ نقطه اتصال زمینی و دریایی میان سه قاره اروپا، آفریقا و آسیا
- ◀ دارای تاریخ و تمدن کهن
- ◀ هنگام حمله اعراب تحت سلطه اپراتوری روم بود
- ◀ اعراب و ساکنان بومی آنجا، پیرو آیین مسیحیت بودند

فتح مصر

ویژگی‌های سرزمین مصر

- ◀ تحت نفوذ و سلطه امپراتوری روم شرقی بود
- ◀ اسکندریه در شمال مصر مرکز نیروی دریایی محسوب می‌شد
- ◀ از ۲ گروه یهودی و مسیحی تشکیل می‌شد

دلیل فتح مصر توسط مسلمانان ← تسلط رومیان بر مصر، موقعیت مسلمانان در شام و عربستان را به خطر انداخته بود

فرمانده سپاه اعراب در حمله به مصر ← عمر و عاص

به دلیل

مشاهده آبادانی و ثروت این سرزمین

به دلیل

آشنایی با وضعیت سیاسی و اجتماعی

دلیل نارضایتی مصریان از حکومت رومیان

◀ پرداخت مالیات‌های سنگین

◀ عدم رسیدن به مقام‌های عالی

اختلاف مسیحیان با رومیان: اختلافات شدید مذهبی

اختلاف یهودیان با رومیان: عدم حمایت امپراتوری روم از یهودیان در برابر مسیحیان

رفتار مسالمت‌آمیز و مدارالجویانه پیروان اسلام با مسیحیان به هنگام فتح شام و امید به آزادی مذهبی در زیر سایه حکومت اسلامی، باعث متحد نشدن مصریان با رومیان شد.

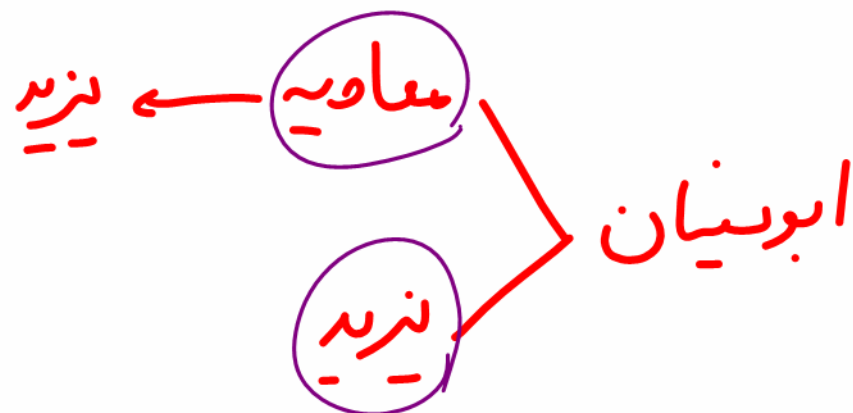

عوامل گوناگون در پذیرش اسلام توسط سرزمین‌های مختلف

◀ جاذبه پیام جهانی اسلام و رسیدن به سعادت و رستگاری در دنیا و آخرت

◀ اسلام همه مردم را به عمل به شریعت سهل و ساده فرا می‌خواند

از قبیله قریش

کسب ثروت فراوان از طریق تجارت و اداره کعبه بیش از اسلام

پس از بعثت پیامبر با ایشان مخالفت کردند

پس از فتح مکه، مسلمان شدند

امویان در دوران خلفای نخستین

ابوبکر ← مشارکت در فتوحات

عمر ← مشارکت در فتوحات

پسران ابوسفیان با نام‌های یزید و معاویه به حکومت شام رسیدند

عثمان ← نفوذ خاندان بین‌امیه در ساختار حکومت

علی (ع) ← با ایشان بیعت نکردند

در جنگ جمل شکست خوردند

در صفین به معاویه پیوستند

★ معاویه در زمان عمر به حکومت شام رسید.

★ معاویه با فریب‌کاری و تبلیغات فراوان، پشتیبانی مردم شام را کسب کرد

سیاست معاویه برای رسیدن به اهداف قدرت‌طلبانه خود ← خون‌خواهی عثمان

سیاست معاویه برای رسیدن به جلب توجه سیاست‌مداران ← وعده حکومت شهرها و اعطای اموال از بیت‌المال مثل

عمر و عاص و مغیره بن شعبه

- ◀ از قبیله قریش
- ◀ کسب ثروت فراوان از طریق تجارت و اداره کعبه بیش از اسلام
- ◀ پس از بعثت پیامبر با ایشان مخالفت کردند
- ◀ پس از فتح مکه، مسلمان شدند

امویان در دوران خلفای نخستین

- ◀ ابوبکر ← مشارکت در فتوحات
- ◀ عمر ← مشارکت در فتوحات
- ◀ پسران ابوسفیان با نام‌های یزید و معاویه به حکومت شام رسیدند
- ◀ عثمان ← نفوذ خاندان بین‌امیه در ساختار حکومت
- ◀ علی (ع) ← با ایشان بیعت نکردند
- ◀ در جنگ جمل شکست خوردند
- ◀ در صفین به معاویه پیوستند

★ معاویه در زمان عمر به حکومت شام رسید.
 ★ معاویه با فریب‌کاری و تبلیغات فراوان، پشتیبانی مردم شام را کسب کرد

سیاست معاویه برای رسیدن به اهداف قدرت‌طلبانه خود ← خون‌خواهی عثمان
 سیاست معاویه برای رسیدن به جلب توجه سیاست‌مداران ← وعده حکومت شهرها و اعطای اموال از بیت‌المال مثل عمر و عاص و مغیره بن شعبه

مجموعه

★ سپاهیان بنی‌امیه، حتی مناطق از جنوب فرانسه را تصرف کردند اما سرانجام در جنگی از مسیحیان شکست خورده‌ند.
★ امویان چند بار قسطنطنیه پایتخت رومیان را محاصره کردند اما موفق به فتح آن نشدند.

دلیل توسعه نیروی دریایی توسط امویان

- معامیه }
- فتح جزایر دریای مدیترانه
 - پایان دادن به حاکمیت مطلق رومیان بر دریا

مهم‌ترین تحول خلافت در خاندان بنی‌امیه

- فاصله گرفتن حکومت از اصول و ارزش‌های انسانی و اخلاقی مورد تأکید قرآن
- تبدیل خلافت به سلطنت دینی

تحولات حکومت بنی‌امیه

- تحولات }
- استفاده از زور برای کسب قدرت و حفظ قدرت ← بیعت گرفتن با زور و تهدید
 - موروثی شدن خلافت ← جانشینی یزید
 - قوم‌گرایی و تشدید تعصب قبیله‌ای ← آزار و اذیت موالی
 - تبعیض و نابرابری اقتصادی ← اعطای بیت‌المال به صورت ناعادلانه به بنی‌امیه
 - ترویج تفکر جبرگرایی ← حرف معاویه، خواست و اراده الهی است

بنی‌امیه برخلاف سنت پیامبر، از نو مسلمانان در خراسان جزیه گرفتند.

عمر بن عبدالعزیز خلیفه متفاوت بنی‌امیه

◀ هشتمین خلیفه بنی‌امیه

◀ براساس کتاب خدا و سنت پیامبر خلافت کرد

◀ اصلاحاتی در شیوه حکومت انجام داد

↗ فتوحات متوقف شود

↗ از نو مسلمانان جزیه دیگر گرفته نشود

↗ اهانت به حضرت علی(ع) را منع کرد

↗ زمین فدک را به اهل بیت برگرداند

مهم‌ترین مخالفان حکومت بنی‌امیه: علویان/موالی/خوارج

مهم‌ترین مناطق مخالف حکومت بنی‌امیه: عراق، حجاز، ایران

قیام امام حسین تأثیر زیادی هم بر مسلمانان مخصوصاً شیعیان و هم بر غیر مسلمانان گذاشت

اقدامات امام سجاد(ع)

◀ بیان اهداف قیام کربلا

◀ مانع درگیری‌های بی‌فایده شیعیان با بنی‌امیه شد تا شیعیان نابود نشوند

◀ آثار: رساله حقوق / صحیفه سجادیه

◀ عرضه تعالیم اسلامی در مدینه

◀ امامان بعد از امام سجاد این مکتب را ایجاد کردند

◀ ترویج اسلام

◀ مبارزه با جریان‌های فکری منحرف

◀ تربیت شاگردان توانمند

نهایت علمی امام باقر و امام صادق (ع) به قدری گسترده شد که حتی پیروان دیگر مذاهب به جز مذهب شیعه و حتی دیگر ادیان هم تحت تأثیر قرار داد.

نتیجه

افول و سقوط بنی‌امیه و قیام بنی‌عباس

معرفی بنی‌عباس: خاندانی منسوب به عباس بن عبدالمطلب، عموی پیامبر است.

نتیجه

خاندان عباسی برای مبارزه با بنی‌امیه، شبکه منظمی از **داعیان (مبلغان)** را به وجود آورد که به صورت **مخفی** فعالیت می‌کردند.

داعیان عباسی

◀ **کانون فعالیت:** مناطق دور از خلافت مخصوصاً خراسان

◀ **روش مبارزه**

◀ **معایب حکومت بنی‌امیه و ظلم آن‌ها را بیان می‌کردند**

◀ **بدون نام بردن از شخص خاص، از حکومت آل محمد حرف می‌زدند**

دلیل دعوت داعیان عباسی از مردم به پیوستن به حکومت آل محمد

◀ **شیعیان و طرفداران اهل بیت جذب این نهضت شوند**

◀ **هویت رهبری واقعی جنبش شناسایی نشود تا در امان بماند**

نتیجه

اختلاف و درگیری در خاندان بنی‌امیه پس از مرگ **هشام بن عبدالملک** افزایش یافت و در نتیجه فعالیت تبلیغاتی داعیان عباسی هم افزایش یافت.

- ◀ تشکیل سپاه عباسیان توسط ابومسلم خراسانی
- ◀ شکست دادن فرمانروایان شهرهای مختلف خراسان
- ◀ ورود به کوفه و شکست دادن مروان بن محمد آخرین خلیفه بنی‌امیه
- ◀ به خلافت رسیدن سفاح و تأسیس سلسله عباسیان

سپاه جامگان: پرچم‌های سپاه عباسیان و لشکر ابومسلم خراسانی

سپاه ابومسلم شامل مسلمانان ایرانی و عرب ساکن خراسان بود

- ◀ پس از سقوط خلافت اموی این حکومت را برپا کردند
- ◀ مؤسس: عبدالرحمن بن معاویه از نوادگان هشام بن عبدالملک
- ◀ قلمرو: شمال آفریقا در شهر قرطبه

- ◀ رفاه و رونق اقتصادی: تجارت با سرزمین‌های حوزه دریای مدیترانه
- ◀ پیشرفت علمی: عامل اصلی پیشرفت اروپاییان و آشنایی با علم
- ◀ شکوفایی معماری: مسجد جامع قرطبه/ کاخ الحمراء غرناطه

کدام یک از موارد سمت چپ با شماره‌های سمت راست در ارتباط هستند؟

(در ستون سمت چپ یک مورد اضافه است)

الف) تاریخ بیهقی	۱- از مهم‌ترین تاریخ‌های عمومی
ب) تاریخ سیستان	۲- از مشهورترین تاریخ‌های سلسله‌ای
پ) تاریخ طبری	۳- از معروف‌ترین تکنگاری‌ها
ت) عجائب‌المقدور فی‌النوائب تیمور	

کدام یک از گزینه‌های سمت چپ با شماره‌های سمت راست در ارتباط است. (در ستون سمت چپ یک مورد اضافی است).

الف: تاریخ طبری	(۱) از مشهورترین نمونه‌های تاریخ سلسله‌ای
ب: تاریخ سیستان	(۲) از مهم‌ترین نمونه‌های تاریخ عمومی
ج: تاریخ بیهقی	(۳) از معروف‌ترین آثار مربوط به تاریخ محلی
د: تاریخ مسعودی	

جاهای خالی را با کلمات زیر تکمیل کنید. (دو مورد اضافی است).

(سلسله‌ای - عمومی - تاریخ‌های محلی - تک‌نگاری)

الف) تاریخ‌نگاری قمری یکی از شاخه‌های تاریخ‌نگاری در ایران است که از قرن سوم هجری قمری آغاز شد و تا اواخر عصر قاجار تداوم یافت.

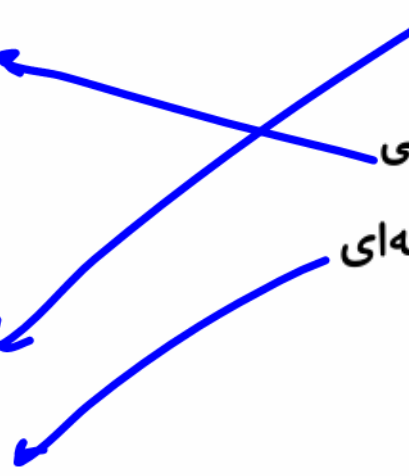
ب) در کتاب‌های محملی، انگیزه اصلی نویسندگان، ثبت و ضبط رویدادهای تاریخی، بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی و نگارش زندگی‌نامه مفخر و مشاهیر محلی بوده است.

کتاب‌های اندرزنامه بیشتر به چه موضوعاتی می‌پردازند؟

ب. موضوعات اخلاقی و اخلاق میان حاکم و مردمان

کدام یک از گزینه‌های سمت راست با شماره‌های سمت چپ در ارتباط است. (در ستون سمت چپ دو مورد اضافه است.)

الف) از نمونه‌های مشهور اندرزنامه	۱- تاریخ سیستان
ب) از معروف‌ترین آثار تاریخ محلی	۲- عجائب المقدور فی نوائب تیمور
ج) از مشهورترین آثار تاریخ سلسله‌ای	۳- تاریخ طبری
	۴- قابوس‌نامه
	۵- تاریخ بیهقی
-

ویژگی‌های تاریخ عمومی را بنویسید. (ذکر ۲ مورد)

از قرن سوم هجری آغاز و تا اواخر سلسله قاجار ادامه یافت

از آفرینش تا زندگی پیاپی بران می‌پردازد و در تاریخ اساطیری از زندگی کیومرث
تا پایان ساسانیان را تشریح می‌کند

انگیزه اصلی نویسندگان تاریخ‌های محلی از نگارش این کتاب‌ها چه بود؟ (ذکر ۲ مورد)

زندگی‌نامه معاصر و مشاهیر محلی خودشان را شرح کنند

و به تمامی جوانب سیاسی، جغرافیایی، اقتصادی و فرهنگی خودشان
بپردازند

سرودن منظومه‌های حماسی و تاریخی از چه دوره‌ای در ایران، رواج و رونق بسیاری یافت؟

از دوره صفویان

روش‌های سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارش‌ها و منابع تاریخی را بنویسید. (دو مورد)

یک مورد از انواع معیارهای سنجش خبر تاریخی را نام ببرید.

مطابقت دادن با محمل

مهم ترین ویژگی های تاریخ نگاری روایی را نام ببرید.

همه روایتهای دربارهٔ رویداد را نقل می کنند

از قصاصات و سخنان دیگر می کنند

صرفاً ثبت و ضبط می کنند

به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

الف) مشهورترین چهرهٔ تاریخ‌نگاری روایی کیست؟ **طبری**

ب) وابستگی شدید اعراب به قبیلهٔ خود موجب به وجود آمدن کدام پدیده شد؟ **عصبیت**

تاریخ‌نگاری روایی در آغاز به چه منظوری مورد استفاده قرار می‌گرفت؟
برای بیان کوشش‌های تماشای روایت‌های ممکن برای احادیث و روایات

روش سال شماری و موضوع محوری را توضیح دهید.

طبری مسعودی

روش تاریخ نگاری روایی و ترکیبی را مقایسه کنید.

روایی — تمام روایتی که رانقل می شود به دور بودیم

ترکیبی — با تحمل صوابت می داد و در نهایت مجبور به گزینش و انتخاب بود

روش تاریخ‌نگاری روایی و ترکیبی را مقایسه کنید.

علل و عوامل مخالفت و دشمنی سران مشرک با اسلام چه بود؟ (دو مورد)

① به خطر افتادن جایگاه امتداد مشرکان در مکه

② حوادث قومی و قبیله‌ای

جاهلیت را تعریف کنید. مترادف با نادانی نیست بلکه به معنای روحیه و خلق و خوی
تند و سرکش و کینه جوی است که از حمایت کورکرانان از شیخ قبیلہ ۷۲ می زند

علت شکل‌گیری تعصب یا عصبیت قبیله‌ای در بین اعراب چه بود؟

تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی:

الف) حُنَفَاء: **یا سِن**

ب) قبیله:

آیین حنفا ← پیروان حضرت ابراهیم
 ✓ یکتاپرست همیشه و از گوشت قربانی بت پرستان نمی خوردند
 ← آیین جمع را به جای می آوردند

چرا در نظام اجتماعی عربستان پیش از اسلام، زن از مقام و منزلت پایینی برخوردار بود؟

برجسته‌ترین دستاورد فرهنگی اعراب در دوران جاهلیت چه بود؟

شعر و ساعری

شاخص‌ترین ارزش‌های حاکم بر نظام قبیله‌ای عربستان چه بود؟

① افتخار به حسب و نسب

② افتخار به پیوند خویشی

③ اطاعت بی‌چون و چرا از رئیس قبیله

اندیشهٔ خروج از مکه چرا و چگونه به ذهن پیامبر و مسلمانان راه یافت؟ نمونه‌های دیگری از هجرت‌های مهم در تاریخ اسلام را بیان کنید.

همسر که پشترانه عاطفی و اقتصادی پیامبر بود
 ابوطالب که حامی سیاسی پیامبر بود

رحلت کردند

کم آزار و اذیت مسلمانان به
 پیامبر و پیروان او تشدید شد

در نظام قبیله‌ای عربستان در دوران پیش از اسلام، شجاع به چه کسی گفته می‌شد؟

بدون ترس در منازعات فرد و قبیله‌ای بنبده
و بی رحم و خشن باشد

در کدام مناطق عربستان کشاورزی وجود داشت؟ مکه / یمن / طائف

یک مورد از اقدامات «عبدالله بن اُبیّ» سرکردهٔ منافقان مدینه بر ضد پیامبر و مسلمانان را نام ببرید.

تفرقه افکنی میان مهاجر و انصار

جزیه را تعریف کنید.

اظهار نظر و قضاوت:

الف) به نظر شما چرا هرگاه در یثرب جنگی درمی گرفت، برای مدت طولانی ادامه می یافت؟
ب) به نظر شما چرا مسلمانان در صدد فتح مصر برآمدند؟

الف) به خاطر آنکه بزرگ تر نداشتند

گزینه‌های مناسب را انتخاب کنید.

الف) «عبدالله بن اُبیّ» در جریان کدام رویداد به ظاهر مسلمان شد؟

۱) غزوهٔ احد

۲) غزوهٔ بدر

۳) غزوهٔ تبوک

۴) غزوهٔ احزاب

ب) چه عاملی پس از وفات پیامبر (ص)، اتحاد امت اسلامی را دچار آسیب کرد؟

۱) اختلاف بر سر جانشینی

۲) ارتداد دوبارهٔ عده‌ای از قبایل

۳) ادعای پیامبران دروغین

۴) حملهٔ سپاه روم به مرزهای مسلمانان

سال وفود چه سالی بود؟ توضیح دهید.

سال نہم ہجری کہ مابیل مختلف اعراب، اسلام آوردنہ

قرآن کدام رویداد را به عنوان فتح و پیروزی آشکار برای اسلام معرفی کرده است؟

- ۱- غزوة بدر ۲- پیمان عقبه دوم ۳- پیمان صلح حدیبیه ۴- فتح مکه

فتح الفتوح ← لهاوند

مهم‌ترین مخالفان امت و حکومت نوپای اسلامی در عصر پیامبر (ص) چه گروه‌هایی بودند؟

① مشرکان / ② صافقان / ③ یهودیان

پیمان عقبہ اول و دوم را توضیح دهید.

اول ← ۱۲ بعثت ۱۲ تشرحین جمع صلحان ۲۲ نہ

دوم ← ۱۳ بعثت ۷۳ مرد و ۲ زن بیسری حین جمع صلحان ۲۲ نہ

به لحاظ اعتقادی و دینی، شهر یثرب چه ویژگی‌هایی داشت؟

① یسردیان

② اعراب — اوس
خرج

یسودی
بت پرست
آیین خنثا

نتیجہ پیمان عقبہ دوم چہ بود؟

ایجاد صیادان امن و مطمئن بآ کر پیاب در زیر

زیر سے صدینہ

در مدینه به اهل صَفَه به چه کسانی گفته می‌شد؟

صحابه

افراد بی نفیاستی بودند که در جوار مسیه النبی زندگی می‌کردند

بین سال‌های سوم و پنجم هجرت، چه جنگ‌هایی میان مسلمانان و قریش صورت گرفت؟ نتایج این نبردها را بنویسید.

پس از نزول سورۃ براءت (توبه)، پیامبر چه اقدامی به عمل آورد؟

به علی (ع) دستور داد تا آیات را در کعبه بخواند
و حریم کعبه را حریم امن الهی خواند
و دستور داد مشرکان حق حضور در آن را نداشته باشند

حجۃالوداع در چه سالی برگزار گردید، عمده‌ترین نگرانی پیامبر در این زمان چه بود؟

سال اہق / جانی

رسول خدا در واپسین روزهای زندگانی خود چه دستوری دادند؟ نتیجه آن چه بود؟

هزینه‌های تأمین جنگ افزارها در حکومت پیامبر اسلام چگونه تأمین می‌گشت؟

منابع درآمد حکومت اسلامی در زمان پیامبر را نام ببرید.

غنیمت / زکات / جزیه

پیامدهای «سیاسی» فتوحات مسلمانان در زمان خلفای راشدین را نام ببرید.

تسلط بر قدرت های بزرگ آن زمان مانند سام، مصر و ایران
و آشنایی با پیشرفت های علمی و فنی و تمدنی آنان

فتح مصر در دوران خلفای راشدین چه پیامدهای مهمی برای مسلمانان داشت؟

به نفع انتقال زمینی و دریایی به قاره اروپا / آسیا / آفریقا مسلط شدن

چرا خلیفہ دوم از مدینہ بہ بیت المقدس رفت؟

بہ خواست مردم بیت المقدس کہ این موضوع را شرط تسلیم بہ یمن خلیفہ
قرار دادند

گزینه‌های سمت راست مربوط به کدام‌یک از موارد سمت چپ می‌باشد. (دو مورد از ستون سمت چپ اضافی است.)

(الف) عنوان دیگر خلفای نخستین	
(ب) ماجرای پیامبر اسلام با مسیحیان نجران	
(ج) محل دسیسهٔ مشرکان برای کشتن پیامبر	
(۱) دارالندوه	
(۲) سقیفه	
(۳) راشدین	
(۴) مباحله	
(۵) ایلیا	
-

تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی:

الف) عطایا: درآمدی بر بودجه حکومت اسلامی از سرزمینهای فتح شده کسب کردند بود و میسر
ب) جزیه: مسلمانان تسلیم می کردند.

سیاستهای عثمان چه نتایجی در پی داشت؟
ظهور مجدد تعصبات قومی و قبیله‌ای

به چه دلایلی مصریان از حاکمیت امپراتوری رم بر سرزمین خویش ناخشنود بودند؟

۱ - پروافت مالیات کی گنلین

۲ - عدم اعلان رکیه به صرقت کی بالتر ص ۳۳ مصر

مسائل جامعه اسلامی پس از رحلت پیامبر چه بود؟

۱- موضوع جانشینی

۲- تسلط و اداره سرزمین های فتح شده: بیدار شدن از سبب خبره

۳- اداره مناطق تحت نفوذ داخل سبب خبره

واکنش ابوبکر به مسائلی که پس از رحلت پیامبر بوجود آمد، چه بود؟

مرتدان و از دین برستانان را شکست داد

پیامبران دروغین را شکست داد

علویان و یثیریان پیرو حضرت علی (ع) را سرکوب کرد

علت قتل خلیفه سوم عثمان بن عفان را بنویسید.

علت سرکشی معاویه در مقابل حضرت علی (ع) چه بود؟

به بهانه خونخواهی عثمان به معاویه با حضرت (ع) پرواخت

به چه دلیل طلحه و زبیر به صف مخالفان حضرت علی (ع) پیوستند؟

سه جنگی که امام علی (ع) برای دفع سرکشی و آشوب‌گری‌هایی که صورت می‌گرفت را نام ببرید.

جمل / نهروان / صفین

سرزمین شام به چه علت از موقعیت فوق‌العاده‌ای برخوردار بوده است؟

۱ - محل اتصال دریایی زمینی حاره (اروپا، آسیا و آفریقا)

۲ - دارای تمدن کهن و عظیم

به نظر شما، مهم‌ترین تحولی که با خلافت خاندان اموی پدید آمد، چه بود؟

① بازگشت تعبیهات قبایلی به حکومت اسلامی

② به جای خلافت، سلطنت کردند

چرا اقدامات و اصلاحات عمر بن عبدالعزیز موجب تغییر مهم و پایدار در سیاست امویان نشد؟

تا قبل از به نتیجه رسیدن، او را از خلافت بکنار کشید

هدف امویان از ترویج تفکر جبرگرایی در میان مردم چه بود؟

چرا داعیان عباسی در دوران حاکمیت خلافت اموی مردم را به حکومت آل محمد فرامی خواندند؟

۱- کسب حمایت و اتحاد شیعیان و علویان

۲- مخفی ماندن هویت رهبر واقعی برای در امان ماندن از امویان

جمله‌های سمت راست را به گزینه‌های سمت چپ ارتباط دهید. (در سمت چپ یک مورد اضافی است).

الف) معاویه در زمان این خلیفه به حکومت شام منصوب شد.	۱- حضرت علی (ع)
ب) این خلیفه در سقیفه بنی ساعده انتخاب شد.	۲- ابوبکر
ج) در دوران این خلیفه بذل و بخشش‌های فراوانی از بیت‌المال صورت گرفت.	۳- عثمان
	۴- عمر بن خطاب

اقدامات مهم ابومسلم علیه امویان را بنویسید. (ذکر دو مورد)

- ۱- سپاهی را در خراسان از اهالی خراسان و اعراب آسیا تشکیل داد
- ۲- با سپاه سیاه جامه از آخرین خلیفه اموی روبرو شد و سپاه را به خلافت رساند

هدف معاویه از توسعه نیروی دریایی چه بود؟

۱- تسلط بر سزیمینهای حوزه دریای مدیترانه

۲- پایان دادن به حاکمیت صلیق رومیان بر آن دریا

دو شاهکار معماری جهان اسلام در سرزمین اندلس را نام ببرید.

۱- مسجد جامع قرطاج

۲- کاخ الحمراء

در زمان امویان شیوهٔ اخذ بیعت چگونه بود؟ توضیح دهید.

با زور و اجبار

به چه دلیل امام حسن (ع) خلافت را به معاویه واگذار کرد؟

به دلیل جعلی از لسته شدن مسلمانان

خیانت سرداران و یاران آن حضرت

یکی از اقدام‌های برجستهٔ امویان، در فتوحات مسلمانان در این دوران چه بود؟

استاده و تحلیل نیرو دریایی

کدام یک از موارد سمت چپ با گزینه‌های سمت راست در ارتباط است. (در ستون سمت چپ یک مورد اضافی است.)

- الف) خلافت فاطمیان در زمان او به اوج قدرت و شکوه رسید. → ۱- صلاح‌الدین ایوبی
- ب) حکومت فاطمیان توسط او منقرض شد. → ۲- مأمون
- ج) منصور، هارون‌الرشید و این خلیفه قدرتمندترین خلفای عباسی بودند. → ۳- مستنصر
- ۴- ابومسلم

گزینه‌های مناسب را انتخاب کنید.

الف) به دستور چه کسی برگرداندن خط و زبان دیوان از فارسی به عربی انجام شد؟

- ۱- عبدالملک مروان ۲- عمر ۳- ابوبکر ۴- عثمان

ب) در زمان فاطمیان صنعت پارچه‌بافی در چه شهری رواج داشت؟

- ۱- قاهره ۲- اسکندریه ۳- بغداد ۴- کوفه

کدام یک از گزینه‌های سمت چپ با شماره‌های سمت راست در ارتباط است.

الف) مأمون	۱- تثبیت‌کنندهٔ خلافت عباسی
ب) معتصم	۲- دورهٔ خلافت او به دوران برمکیان معروف است.
ج) هارون الرشید	۳- با پایان حکومت او، خلافت عباسی رو به ضعف و انحطاط نهاد.
د) منصور	

هارون ← یحیی پسر خالد برمکی (برملیان) ⇐ ۱۱ سال

مشهورترین نمونه‌های آثار معماری فاطمیان در قاهره را نام ببرید.

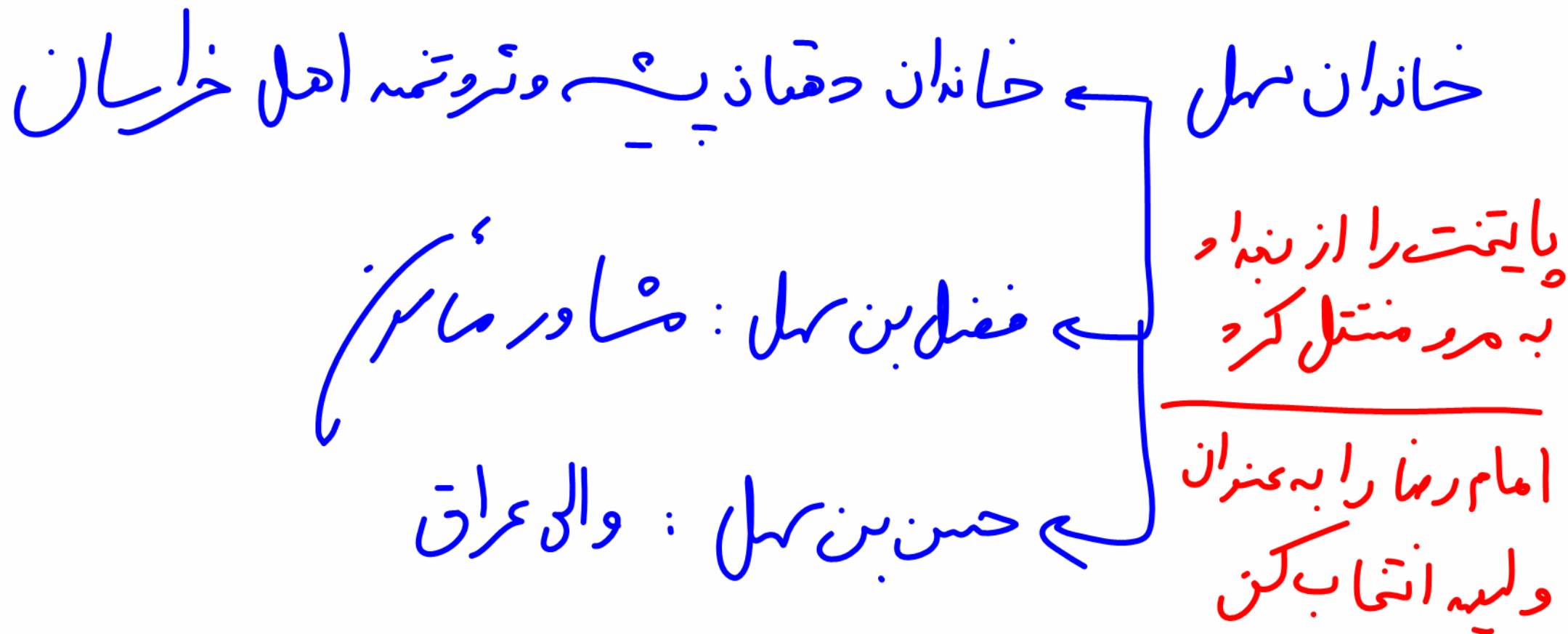

دلایل سقوط حکومت فاطمیان چه بود؟ چگونه منقرض شد؟

دشمنی و لشکرکشی سلجوقیان به آنها / جنگ‌های صلیبی

و توسط صلاح الدین ایوبی شکست خوردند

نقش خاندان ایرانی «سهل» را در تحولات سیاسی و فرهنگی دوران مأمون شرح دهید.

مهم ترین اقدامات منصور، خلیفه دوم حکومت عباسیان را بنویسید.

- ① ابومسلم خراسانی را کشت
- ② حمزه و مدعیان قدرت را کشت
- ③ روزه ایرانی و اعراسی را خلال راند
- ④ بغداد را به آلودگی و آلودگی از تسخیر ساخت
- ⑤ - پیام ۲ تن از دلوایان را
سرکوب کرد

خاندان ایرانی سهل در دوران کدام خلیفه عباسی نقش تعیین کننده‌ای داشتند؟

صامع

اسماعیلیه چه فرقه و گروهی هستند؟

نَسَبِیانِ هفت امامی هستند که پسر امام صادق ؛ اسماعیل را
به عنوان امام هفتم قبول دارند

شعویان به چه کسانی گفته می‌شود؟

ایرانی که گذشته جاهلی اعراب را به صورت افراطی
به رخ آنان می‌کشیدند

در زمان حکومت بنی‌امیه، مناطق مختلف ایران تحت فرمان و نظارت چه کسی بود؟

والی عراق ← حجاج بن یوسف ثقفی
 ← زیاد بن ابیه
 ← پسرش جبه‌الله

براساس شواهد و مستندات تاریخی، روند اسلام‌پذیری ایرانیان چگونه بود؟

تدریجی

کدام وقایع ضربه سنگینی به اقتصاد ساسانیان وارد کرد؟

۱- شورش طاعون و وبا

۲- شکست شمر سه منطقه سواد و آذربایجان در نتیجه طغیان دجله و فرات

عوامل شکست قادسیه را نام ببرید.

جبر ← ساسانیان
 تیزن
 قادی ← اعراب
 ناصیهی رستم فرزاد
 پیام جذاب اسلام
 خیانت برخی از قبایل منطقه مرز

جلول ← اعراب ← بقایای سپاه ساسانی

لهاوند ← اعراب ← سرنوشت / فتح الفتوح

در جنوب، کدام سرزمین‌ها تحت تصرف ایرانیان (ساسانیان) بود؟

عَمان / بحرین / یمن

ایرانیان یمن به چه دلیل اسلام آوردند؟

وقتی پیامبر خبر گشته شد خسرو پرویز را به باذان فرمانده یمن

اعلام کرد؛ باذان ردید ایرانیان یمن مسلمان شدند

سلیمان فارسی

حملة اعراب مسلمان به ایران از چه دوره‌ای آغاز شد؟

از اواخر دوران ابوبکر — آغاز

اوج گیری جنگ — عمر

تصرف تمامی سرزمین‌های ایران — عثمان

پس از سقوط تیسفون، ارتش ساسانی چه سرنوشتی پیدا نمود؟ در خند حلولا

محمد آ شلت خور

www.sakkoo.ir

Sakkoo_edu2